

**SKYDDA och
FRÄMJA språk**

**Johanna Parikka Altenstedt
sociolog, jurist, sakkunnig i social hållbarhet
IceCream Consulting AB
25 januari 2021**

Språk är hälsa

Språk är identitet

Språk är delaktighet

Språk är drömmar

Språk är minnen

Språk är kontakt

Språk är känsla

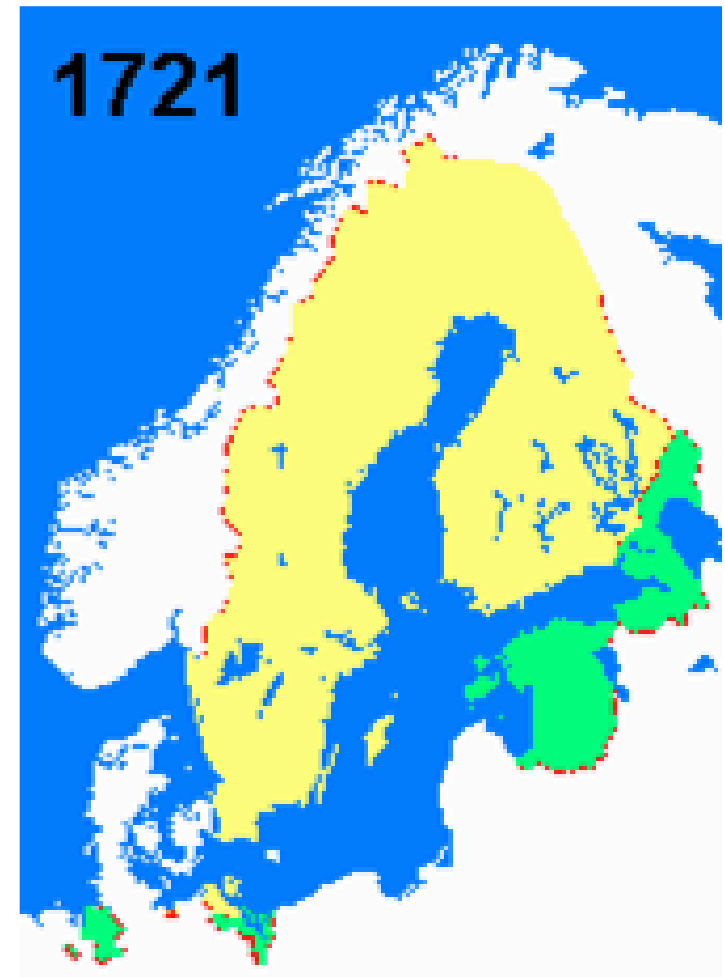
Språk är sammanhang

Språk är familj, släkt

Språk är kultur

Forskning! KI, Växjö LNU, BTH med mera. Banbrytare:
professor Sirkka-Liisa Ekman och professor Kristiina Heikkilä

Nationella minoriteter. Det är väl bara att integrera? Och hur gör vi med alla andra språk? Likabehandling gäller väl, vi kan inte skydda och främja ett språk, eller?

Kyrkan
spelade en
viktig roll.

Den kända träfiguren Rosenbom i Karlskrona är ett arv efter finska timmermansbåtsmän.

Språk är makt

Finska talades såväl på riksdagen och i mässorna på Storkyrkan i Stockholm från 1500 –talet (bild 1527). Men språkförtrycket hårdnade i samband med upplysningen som spreds från kontinenten på 1700-talet.

▶ Aktivister kräver att Karolinska Institutet återlämnar finska kranier

2:10 min [⊕ Min sida](#) [↪ Dela](#)

Publicerat onsdag 19 december 2018 kl 09.15

En sverigefinsk aktivistgrupp kräver att Karolinska Institutet återlämnar de kranier som grävdes upp ur gravar i Finland på 1800-talet. Skallarna är en del av arvet efter rasforskarna Anders och Gustaf Retzius.

☞ Vi vill att de finska kvarlevorna ska återlämnas till hembyarna och att de begravs.

Andreas Ali Jonasson, initiativtagare till Kommittén för återlämnandet av finska kvarlevor

Det handlar om sammanlagt 82 stycken kranier som Karolinska Institutet identifierat som finska och som institutet fortfarande har i sina samlingar.

Drygt hälften av dem grävdes upp ur gravar, till exempel från den gamla kyrkogården i Pälkäne i Tavastland.

De finländska kranierorna ansågs på 1800-talet som intressanta då finnarna enligt då rådande rasteorier sågs som en utomeuropeisk ras.

"Påverkar sverigefinnar än idag"

Enligt aktivistgruppen har denna forskning som då gjordes haft långtgående effekter på hur sverigefinnarna har uppfattats i Sverige.

Rasbiologiska institutet med folkbildande syfte, Statens institut för rasbiologi (Rasbiologiska institutet, även förkortat som SIFR) i Uppsala grundades 1922 i syfte "att erhålla en vetenskaplig grund för rashygieniska åtgärder" och var administrativt fullt självständigt till 1958. Även listerlänningar utsattes.

Herman Lundborg var Rasbiologiska institutets första chef och även med att skriva motionen som resulterade i att institutet bildades.

De Lege Lata

- som rätten är

Gällande rätt = de lagar, regler, grundläggande rättsliga principer och bestämmelser som gäller i Sverige

1) **Folkrätten – mänskliga rättigheter**

FN, Haag, Geneve

2) **Gällande europeisk rätt;** EKMR, EU rättens företrädare (primärrätt) samt EU-direktiv och

3) **Gällande nationell rätt**

dvs våra lagar i lagboken, förarbeten, normer och rättsliga principer, prejudikat från Högsta Domstolen (vägledande = **praxis**)

4) **Myndighetsinstruktioner, förordningar och rapporter**

5) **Doktrin** = vetenskapliga avhandlingar, rapporter och artiklar (granskade och godkända)

Konventioner FN

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR)

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR)

Europarådets konventioner

EKMR 1994:1219

Undertecknade ramkonventioner 2010 om nationella minoriteter

Europeisk stadga om landsdels-eller minoritetsspråk

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

- Historisk (fyra generationer)
- Gemensamt språk och territoriella kriterier
- Kulturell gemenskap – **en del av landets gemensamma kulturarv**

Europeiska unionen

EUROPEISKA UNIONENS STADGA OM DE GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETERNA 2010 ("Sociala stadgan")

Minority Safe Pack 17 december 2020 (Europaparlamentet)

Minoritetslagen (SFS 2009:724)

Erkännande

År 1999

Judar - Jiddisch

Romer - Romani chib (fem varianter)

Samer - Samiska (fem språk)

Tornedalingar - Meänkieli

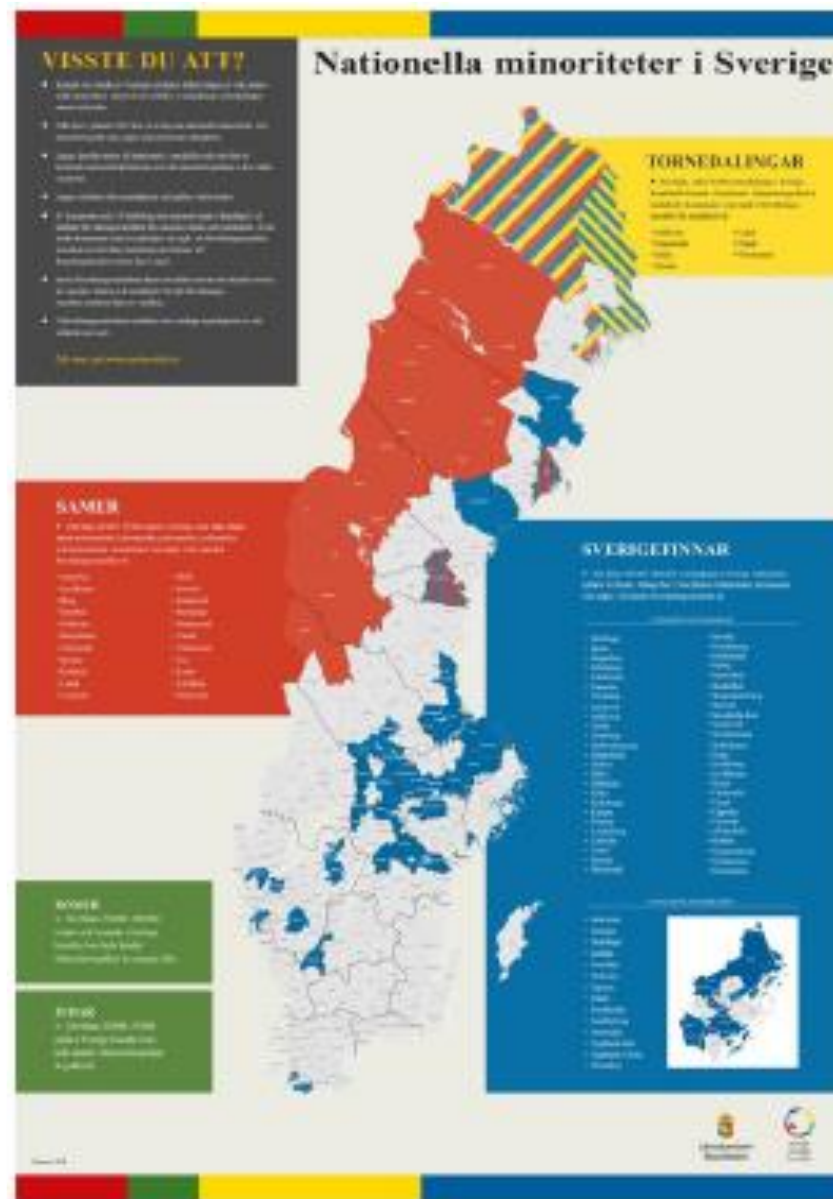
Sverigefinnar – Finska

* Staten undertecknar och ratificerar konventioner, bär det yttersta ansvaret.

* Staten ska genom sina myndigheter skapa förutsättningar så att minoritetsrättigheter efterlevs. Länsstyrelserna koordinerar,

* Kommuner och regioner har ansvar att förverkliga rättigheter på lokal nivå.

Obs! Tillsyn och sanktioner!

Grundskydd – alla språk – rätt till äldreomsorg om personal finns

- Rätt till information
- Rätt till språklig och kulturell identitet - särskilt barn
- Rätt till samråd
- Mål och riktlinjer

Utökad skydd

Territoriella områden - utökade skyldigheter gäller inom förvaltningsområden dvs. för meänkieli, samiska och finska förvaltningsområden.

Finska

Samiska

Meänkieli

- Rätt till förskola
- Rätt till äldreomsorg > Utökade rättigheter för finsk-, meänkieli- och samisktalande inom äldreomsorg
- Rätt till service

Icke territoriella områden - har ej ett förvaltningsområde,

Romani chib

Jiddich

18 § En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Lag (2018:1367).

18 a § En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, *om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper*. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk. Lag (2018:1367).

18 b § Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt 18 och 18 a §§ beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Lag (2018:1367).

18 c § Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18 a

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

17 § Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 8 kap. 12 a § och 25 kap. 5 a § skollagen (2010:800). Lag (2018:1367).

Socialtjänstlagen (2001:453)

1 kap, 1 §, 3 stycke

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

4 kap. 1 § 4 st

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Diskrimineringslagen (2008:567) - tvingande

Med diskriminering avses att någon missgynnas och det har samband med diskrimineringsgrunderna.

- Skyddar individer mot diskriminering som utförs av vissa samhällsaktörer men gäller ej när individen själv diskriminerar.

Diskrimineringsgrunderna – språket!!

kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. **Språket finns med i grundlagen, och konventionerna, språklagen, skollagen, minoritetslagen, förvaltningsförordningen, med mera.**

Diskrimineringsformerna

- * **Direkt diskriminering;** behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,
- * **Indirekt diskriminering;** att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt
- * **Bristande tillgänglighet;** sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning
- * **Trakasserier;** ett uppträdande som kränker någons värdighet
- * **Sexuella trakasserier;** ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,
- * **Instruktioner att diskriminera;** order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1–5 och som lämnas åt någon som står i lydnds-eller beroendeförhållande.

Johannas Juridik och Journalistik

[\(22\) Nationella minoritetsspråk utan faktiskt rättsligt skydd i Sverige? – YouTube](#)

Samtal med domare *Marie Hagsgård* från Europarådet

Sverigefinsk juridik

[Del 1: Kan Sverigefinnar diskrimineras?](#)

[Del 2 "Vi har anmält och domstolen har tagit fallet"](#)

[Nationell rätt och nationella minoriteter - inledning](#)

[EU:s sociala stadga](#)

[Europeiska konventioner \(EKMR och Ramkonvention\)](#)

[Diskrimineringslagen](#)

[Lagen om nationella minoriteter](#)

Sverigefinsk historia 2017

[Det var inte så pjåkigt på 1300-talet](#)

Finland100 poddar

[Johanna Parikka Altenstedt om finsk sisu](#) (på finska) och [på svenska](#)

[Tapio Salonen, professor, om uppväxten som finsk unge i](#)

[Landskrona](#) (på finska) och på [svenska](#)

[Sonja Skibdahls musik och berättelse på tre språk, finska, skånska](#)

och [svenska \(på finska\)](#) och [på svenska](#).

[Anne Sseruwagi, radiochef, om sina finska rötter](#)

[Dick Harryson, historiker, om det finska i Sverige](#)

[Göran Larsson, historiker om det finska i Lund, Kristianstad och](#)

[Blekinge](#)

[Heidi Avellan, chefsredaktör, om sin finlandssvenska uppväxt](#)

[Iina Vuorivirta, designer på IKEA i Älmhult, om Finland som](#)

[inspiration](#)

[Nina Backman, konstnär, Berlin om den finska kvinnan](#)

[Pontus Kyander, konstkritiker, om uppväxten i Sverige och flytten](#)

[till Finland](#)

[Susanna Alakoski, författare, om hösten, Finland, Vasa, mormor](#)